

En nyliberal hegemoni?

En studie om den samhällsideologiska förändringen i Sverige

Abstract

This thesis surrounds the emerging of the neoliberal hegemony in Sweden, and how to describe that emergence with the help of an analysis of ideas along with different types of analytic tools such as ideal types and the concept of hegemony. The research question to be answered is that how one can describe the emerging of the neoliberal hegemony in Sweden, which then naturally also makes this thesis a case study. The very study goes along with observations in the political practice of the Swedish governments from the 70's until the 10's, whether if it was social democratic or neoliberal. What concludes the existence of an ideological hegemony is when a government is practicing politics in its governance that is opposite to its ideological platform. This happened in the 70's when the right-center government more or less was practicing social democratic politics, and when the social democratic governments in the 90's and 00's were in many cases neoliberal. In between, the social democratic governments in the 80's adopted a new form of political governance called "the third way" in which they opened up for neoliberal ideas and softened up the social democratic hegemony – which accelerated with the rise of the right-center government in the early 90's that had a strong neoliberal agenda and made several political changes in the Swedish society which still clings on until this date.

Nyckelord: nyliberalism, socialdemokrati, hegemoni, Sverige, idéanalys

Antal ord: 10 774 (inklusive referenser och referenslista)

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.2	Tidigare forskning & material.....	2
2	Metodologi	3
2.1	Analysmetod.....	3
2.2	Analysverktyg	3
2.2.1	Socialdemokrati.....	4
2.2.2	Nyliberalism	5
2.2.3	Hegemoni	6
3	Operationalisering	8
4	Analys	10
4.1	Narrativ.....	10
4.1.1	Nyliberalismen vaknar	10
4.1.2	Nyliberalismen söker.....	12
4.1.3	Nyliberalismen sätter sig.....	14
4.2	Statistisk redovisning	15
4.2.1	Arbetslöshet & inflation	16
4.2.2	Statliga utförsäljningar	18
4.2.3	Friskolor	20
5	Diskussion	21
6	Slutsats	26
7	Referenser	29
7.1	Tryckta källor	29
7.2	Elektroniska källor	31

1 Inledning

Inspirationen till den här uppsatsen kom i första hand från Dan Josefssons dokumentär *Novemberrevolutionen* som behandlar den svenska kreditavregleringen i november 1985 och vilka politiska, sociala samt ekonomiska konsekvenser den fick – främst utifrån att den svenska staten kom att prioritera inflationsbekämpning före arbetslöshetsbekämpning. Utifrån detta väcktes intresset av att göra en mer genomgripande studie kring denna händelseutveckling – att Sverige plötsligt gick från en politik som bland annat inriktade sig på full sysselsättning till en annan som bland annat hade en mer normaliserande syn på en högre arbetslöshetsnivå. Finns det ideologiska motiv bakom detta skifte, och på vilket sett har dessa uppstått i så fall och på vilket sett har de upprätthållits? Det är i mångt och mycket svaren på de frågorna som den här uppsatsen kommer att beröra.

1.1 Problemformulering

Att jag utgår från att vi idag har en nyliberal hegemoni i Sverige, och att vi gått från en socialdemokratisk sådan, är endast min egen personliga utgångspunkt, och om det således inte går att beskriva en framväxt av en nyliberal hegemoni så är det också rimligen ett bevis för en avsaknad av att det existerar en nyliberal hegemoni – eller att jag åtminstone misslyckats utifrån mina studier att etablera ett sådant faktum.

Syftet med min studie är att beskriva hur en rådande ideologi kan inneha makten över politiken trots att det finns andra egentliga intressen ur ett ideologiskt perspektiv hos makthavarna. När det gäller den inomvetenskapliga relevansen i denna studie så kopplar jag an till den tidigare forskningen som jag tar upp i nästa avsnitt, och det är att denna studie bygger vidare på vad redan genomförda studier inom samma områden, men att min studie mer eller mindre sammanfogar tidigare forskning för att skapa en mer sammansatt bild av den svenska samhällsutvecklingen inom det här området och inom den här tidseran. Jag ser det också som så att efterkommande forskare kan ta vid där jag slutat, och medan jag har försökt beskriva samhällsutvecklingen så kan de använda vad jag gjort för att förklara den. Den utomvetenskapliga relevansen är den att jag anser att desto mer studier det görs i att beskriva den svenska samhällsutvecklingen, att beskriva hur våra makthavare är under inflytande av idéer som i grunden är i konflikt med deras egna, är att göra samhällsdebatten och demokratin en tjänst. Desto mer vi

vet hur samhället ser ut och varför det ser ut som det gör desto bättre är det för den demokratiska utvecklingen.

1.2 Tidigare forskning & material

Det material som jag utgår ifrån i min studie är övervägande tryckta källor i form av forskningsmaterial i form av böcker och akademiska artiklar inom svensk ekonomisk politik. Två doktorsavhandlingar som ligger i linje med mitt valda område är Johannes Lindvalls *The Politics of Purpose – Swedish macroeconomic policy after the golden age* och Kristina Boréus *The shift to the right: Neoliberalism in argumentation and language in the Swedish public debate since 1969*. Båda studierna tar upp saker var för sig som jag fokuserar på i min egen studie, exempelvis så fokuserar Lindvall på den ekonomisk-politiska utvecklingen i Sverige, skiftet från prioritering av sysselsättning till prioritering av inflation, men utan att egentligen ta upp begreppen nyliberalism eller hegemoni, något som dock Boréus gör i sin studie, men hon gör det genom en innehållsanalys och diskursanalys som inte alls är de metoder jag använder i min egen studie (Boréus 1997; Lindvall 2004). Utifrån detta så blir därmed Lindvalls studie den som jag kommer utgå ifrån medan Boréus faller ifrån.

Utöver Lindvall och Boréus så finns även andra forskare inom området, en av dem är Magnus Ryner som har skrivit om den svenska nyliberalismen och dess utveckling, och genom mer avsmalnade studier genom fokus på den nyliberala globaliseringens effekt på Sverige; *Neoliberal Globalization and the Crisis of Swedish Social Democracy*, eller det svenska pensionssystemets utveckling; *Renegotiating the Swedish Social Democratic Settlement: From Pension Fund Socialism to Neoliberalization* (Ryner 1999; Belfrage & Ryner 2009). Utöver dessa har Ryner även gjort eller varit med och gjort andra studier inom området, som exempelvis; *A Ruined Fortress - Neoliberal Hegemony and Transformation in Europe*, och, *Third Way decomposition and the rightward shift in Finnish and Swedish politics* (Cafruny & Ryner 2003; Kuisma & Ryner 2012) En annan studie, om än också avsmalnad, är Torsten Svenssons rapport; *Novemberrevolutionen – Om rationalitet och makt i beslut att avreglera kreditmarknaden 1985* som fokuserar på hur processen kring den svenska kreditmarknadens avreglering gick till och eventuella motiv bakom det (Ds 1996:37).

De flesta av dessa källor kan sägas vara de huvudkällor som jag använder mig av inom min studie även om de är långt ifrån alla. Vad de dock signalerar är att det finns forskning inom det området jag valt att studera men det finns ingen forskning, vad jag kunnat hitta, som undersökt samma sak som jag ämnar undersöka – och med dem metoder jag valt att använda mig av. På så sätt ser jag min studie som relativt unik och kan förhoppningsvis vara en studie som ger en övergripande helhetssyn kring den svenska nyliberalismen och dess utveckling i svensk politik.

2 Metodologi

2.1 Analysmetod

Den analysmetod jag valt att använda mig av är en idéanalys, mer specifikt en beskrivande idéanalys. I och med att det är en beskrivande idéanalys så ämnar jag inte att förklara varför någonting skett utan vad det är som skett. Inom ramen för den här analysmetoden så kommer jag använda mig av olika analysverktyg för att kunna göra en jämförelse med det material jag har till handa, för att därefter kunna besvara min frågeställning och därmed också styrka min tes. Anledningen till att jag valt en beskrivande idéanalys som mitt metodval är att jag ansåg att den var mest kompatibel i relation till vad jag ämnar undersöka.

Även om min idéanalys är den centrala analysmetoden så kommer den att göras inom ramen av en fallstudie, som både är av kvalitativ och kvantitativ natur. Mitt val av fall är Sverige, som kan ses som en observation i sig, men är egentligen uppdelad i flera olika observationer, något som jag kommer att återkomma till. Anledningen till att jag valt Sverige som fall, och att jag exempelvis inte ämnar göra en studie om den nyliberala hegemonin i Danmark, är av den enkla anledningen att jag har mest förkunskaper om Sverige som land, samt att svenska är mitt modersmål, vilket sammantaget underlättar en vetenskaplig studie. Anledningen till att jag ämnar göra både en kvalitativ och en kvantitativ studie är därför att jag vill redovisa material som antingen gör sig bäst antingen via ett narrativ eller en statistisk redovisning.

2.2 Analysverktyg

En form av analysverktyg jag valt att använda inom ramen för min idéanalys är idealtyper. Själva innebörden av användandet av idealtyper är att det ger en sammanfogning av olika, exempelvis, ideologiska ståndpunkter för att framställa en utmärkande bild av vad en ideologi innefattar. Själva bilden som konstrueras av ideologin är dock en extrembild som inte direkt ger en avspegling av verkligheten, men idealtypernas syfte är att fungera som ett verktyg för att exempelvis undersöka den ideologiska innebörden i olika politiska händelser, och att dessa händelser skulle kunna falla inom ramen för själva idealtypen (Beckman 2005, s. 28-29).

Jag kommer att använda mig av två stycken idealtyper, en kring socialdemokrati samt en kring nyliberalism. Anledningen till att jag använder mig av två stycken idealtyper hittar sin förklaring i min problemformulering; där jag lyfter fram att jag har för avsikt att undersöka den nyliberala hegemonins framväxt, vilket i sin tur innefattar att den rimligen avlöser en annan hegemoni – och i det här fallet en socialdemokratisk hegemoni. För att då undersöka om det är fallet så krävs det att jag kan ställa den konkreta politiska händelseutvecklingen i relation till både den socialdemokratiska idealtypen som den nyliberala idealtypen för att se om den faller inom ramen för någon av dessa.

Mina idealtyper kommer att konstrueras på samma sätt som Torbjörn Aronson gjorde i sin avhandling kring olika konservativa inriktningar i en analys av svenska högerledares olika politiska uppfattningar och värderingar, det vill säga genom att utgå ifrån ideologierans kosmologi, människosyn samt sin syn på samhällets grundkonstruktion (Bergström & Boréus 2005, s. 160). Vad jag tolkar begreppet ”kosmologi” som är att det i det här sammanhanget är själva ideologins verklighetsuppfattning, det vill säga någon form av metafysiskt perspektiv på tillvaron. I *Textens mening och makt* så lyfts ett exempel på en ideotyp fram och dess kosmologiska del; feodal konservatism, som anser att ”[h]istorien styrs av en gudomlig försyn och varje bestående samhälle som bryter mot Guds lagar riskerar att straffas.” (Bergström & Boréus 2005 s. 161). Andra liknande kosmologiska exempel, som dock inte innefattar gudomligheter, skulle enligt mitt sett att se det på att kunna vara den historiska materialismen eller naturrätten.

Utöver de två idealtyperna så har jag även ytterligare ett tredje analysverktyg, hegemoni, som jag beskriver närmare på 2.2.3.

2.2.1 Socialdemokrati

Här nedan följer min ideotyp kring socialdemokratin, konstruerad efter områdena; kosmologi, människosyn samt syn på samhällets grundkonstruktion.

Socialdemokratin delar inte kommunismens, eller den revolutionära socialismens, verklighetsuppfattning om historiska lagbundenheter för samhällsutvecklingen grundat i en så kallad vetenskap (Larsson 2006, s. 83-84). Istället så förankrar socialdemokratin sin verklighetsuppfattning i den kantianska moralläran om att ”Handla alltid så att du skulle vilja att den princip efter vilken du handlar kan upphöjas till universell lag” samt ”Behandla alltid människorna som mål, aldrig blott som medel” (Larsson 2006, s. 84).

Jämlikheten mellan människor, på såväl en politisk, social som ekonomisk nivå har en stark prioritering, dessutom så finns inga sympatier med ett ”elittänkande” när det kommer till samhällsförändringen utan snarare en tilltro till människans sociala egenskaper – som dock måste upprätthållas genom förbättrandet av samhällsförhållandena (Larsson 2006, s. 84-85).

Istället för en tilltro till en klasskamp så förordas istället en form av solidarisk gemenskap inom ramen för nationalstaten (Larsson 2006, s. 85-86). Den demokratiska staten har en central roll i skapandet av nya reformer och skall stå självständig i relation till kapitalets makt (Larsson 2006, s. 86-87). Vad gällande den ekonomiska organiseringen och styrningen i samhället så förordas politikens makt över ekonomin, men dock inte ett avskaffande av marknadsekonomin utan snarare en statlig styrning över den (Larsson 2006, s. 89). Utöver detta anses det att staten egentligen aldrig kan avvecklas eftersom nya reformer ständigt är nödvändiga eftersom nya samhällsproblem alltid kommer att uppstå (Larsson 2006, s. 92).

Den socialdemokrati som jag utgått ifrån här är den europeiska socialdemokratin under 1900-talets första hälft med tongivande företrädare som Eduard Bernstein, Richard Crossman, J.M. Keynes och Ernst Wigforss, dock inte sagt att de hade samma ideologiska uppfattning kring allt eller att de ens valde att kalla sig själva "socialdemokrater". Dessutom så har jag valt att utgå ifrån en socialdemokrati som är en variant mellan den mer vänsterorienterade statsocialismen och den mer högerorienterade "tredje vägen" (Larsson 2006, s. 89, 171). Denna form av socialdemokrati är också den som jag anser ligger i linje med den traditionella svenska socialdemokrati som uppstod kring 1920- 1930-talet och som kom att uppluckras mot slutet av 1900-talet (Ljunggren 2008, s. 148-202).

2.2.2 Nyliberalism

Här nedan följer min idealtyp kring nyliberalismen, konstruerad efter områdena; kosmologi, människosyn samt syn på samhällets grundkonstruktion.

Nyliberalismen propagerar för att det finns "naturliga rättigheter" vilket innebär att det existerar vissa rättigheter som är okränkbara och innefattar ett försvar av privategendomen, där det anses att så länge egendom förvärfvas utan att någon annans rättigheter kränks eller kränkta rättigheter fortsätter att verka så är själva förvärvandet legitimit (Larsson 2006, s. 141).

När det gäller människan så är hon en rationell varelse och en individ som själv har förmågan att bedöma sina egna preferenser och som agerar utifrån ett egenintresse (Larsson 2006, s. 142-143). I samband med detta så förkastas tanken att det är försvarbart att det stora flertalets välmående skall prioriteras över att den enskilde individen lycka åtsidosätts (Larsson 2006, s. 142).

Vad gäller statens roll så ska den enbart verka i att beskydda individens rättigheter och upprätthålla den fria marknaden genom ett oberoende domstolväsende, motverkandet av korporationer och förbud mot tullar, större former av beskattning och reglering – förutom i egenskap av penningmängden utifrån sitt syfte att bekämpa inflationen (Larsson 2006, s. 139, 143-144). Den representativa demokratin, på grund av sina brister som sin monopolitiska byråkrati och brist på att tillvarata individernas preferenser, skall endast verka inom rättsväsendet, ordningsmakten och försvaret (Larsson 2006, s. 144-146).

Vad gäller resten av samhället så skall det hanteras av marknadsmekanismerna eftersom dess effektivitet är överlägset när det kommer till att tillgodose varje enskild individs behov och intressen (Larsson 2006, s. 144-146).

Den nyliberalism som presenteras här är en sammanställning av olika nyliberala företrädares åsikter som Robert Nozick och Milton Friedman. Dessas åsikter kan inte anses vara helt överrenstämmande kring alla områden utifrån ett politiskt filosofiskt perspektiv men måste samtidigt ses som tongivande aktörer i en sammanfattning av vad som innefattar en så kallad nyliberal ideologi (Blomgren 1997, s. 213-223; Larsson 2006, s. 139-140). Det är också svårt att tala om en ”svensk nyliberalism” eller en nyliberal ideal typ utifrån en svensk samhällskontext, förmodligen för att det är en så pass ny ism. Detta leder i sin tur till att jag utgår från en mer generell form av nyliberalism i kontrast till den å ena sidan traditionella svenska socialdemokratin.

2.2.3 Hegemoni

Utöver de två idealtyperna kring socialdemokrati och nyliberalism så har jag ytterligare ett analysverktyg som jag ämnar använda i min studie. Eftersom min uppsats skall beröra framväxten av en nyliberal hegemoni så är det också nödvändigt att jag preciserar vad jag menar med själva begreppet.

Själva begreppet *hegemoni* utvecklades av den kommunistiske politiske teoretikern Antonio Gramsci som försökte finna ett svar på varför proletariatet inte reste sig mot borgarklassen trots att förutsättningarna var givna – enligt vad den marxistiska teorin sade (Boréus 2009, s. 117). Gramsci menade att svaret i detta låg i att borgarklassen hade makten över den så kallade ”kulturella sfären” och i och med det makten över vad som var att anse som sunt förnuft, god moral samt rimliga spelregler inom samhället (Boréus 2009, s. 118). Detta förmedlas sedan ut till samhället i stort genom massmedian, utbildningsväsendet och kyrkan – alla starka och viktiga institutioner i samhället – och genom att borgarklassen kunde få proletariatet, utan större våldsinslag, att bistå i upprätthållandet av en maktordning som egentligen stod i konflikt med deras egentliga intressen så uppstod det som Gramsci ville kalla en hegemoni (Boréus 2009, s. 118).

Även om jag inte strikt utgår ifrån Gramscis begreppsformulering så utgår jag ifrån dess andemening – det vill säga att en aktör kan vara med och upprätthålla en maktordning, mer eller mindre frivilligt, trots att det står i kontrast till dennes egentliga intressen. Om nu Gramsci definierar aktörerna som olika samhällsklasser så omdefinierar jag dem till *socialdemokraterna* och *de borgerliga*, varav socialdemokratin är sammanknutet till aktören socialdemokraterna som dess egentliga intresse och nyliberalismen är sammanknutet med aktören de borgerliga som deras egentliga intresse. Att knyta an nyliberalismen till de borgerliga samtidigt som jag börjar min analys redan vid 70-talet, vilket innebär att borgerlighetens egentliga intresse redan då skall anses vara i linje med nyliberalismen kan ses som godtyckligt. Det är dock den utgångspunkten jag tänker göra och en rimlig förklaring av det kommer jag också presentera längre fram i uppsatsen. För att återgå till min begreppsdefinition så

menar jag att när en av de namngivna aktörerna inte bedriver en politik som ligger i linje med sin egen ideologi utan istället bedriver en politik som är i motsats till den så råder det en hegemoni. I denna begreppsdefinition av hegemoni har jag stöd hos Kristina Boréus som gör en liknande definition av begreppet hegemoni när hon skall försöka förklara nyliberalismens närvaro i den svenska politiska diskursen (Boréus 1997, s. 279).

Det är dock något för brett att enbart utgå ifrån *socialdemokraterna* och *de borgerliga* som aktörer. Vad jag i huvudsak fokuserar på är den rådande statsmakten, det vill säga vem är det sitter i regeringsställning, vilket därmed också innefattar vem det är som styr och påverkar departementen och Riksbanken. *Socialdemokraterna* får dessutom avgränsas till SAP, Sveriges socialdemokratiska arbetareparti och *de borgerliga* till Moderata Samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet samt Kristdemokraterna. Bortom detta får det också anses att exempelvis *Landsorganisationen*, LO, är en del av den socialdemokratiska sfären medan *Svenska Arbetsgivarföreningen*, SAF, får anses inneha kopplingar till de borgerliga.

Hur de olika aktörernas inflytande över den så kallade *kulturella sfären* artat sig och hur olika värderingar sedan reproducerats ut genom olika samhällsintuitioner ligger inte i fokus för min studie, utan snarare att vederlägga att detta har skett genom att peka hur olika aktörer drivit en politik i konflikt gentemot dennes intressen.

3 Operationalisering

Jag har redan redogjort för vilken roll mina analysverktyg kommer att inneha i min studie så jag kommer inte att gå in på det närmare här. Analysverktygen kommer dock att användas i diskussionsavsnittet och i slutsatsen där jag ställer idealtyperna och hegemoni begreppet i relation till materialet som förs fram i mitt narrativ och min statistiska redovisning. I själva diskussionsavsnittet har jag för avsikt att skapa ett klagörande kring min frågeställning som slutligen presenteras i min slutsats. Det föregående narrativet och den statistiska redovisningen som jag nyligen nämnde fungerar som det empiriska underlaget för diskussionen, det är här jag beskriver den svenska samhällsutvecklingen. Själva narrativet är uppdelat på ett sådant sett att den består i tre delar, eller tre observationer om man så vill; den första har jag valt att kalla *nyliberalismen vaknar*, följt av *nyliberalismen söker* och slutligen *nyliberalismen sätter sig*.

Denna indelning är inspirerad av Hegels filosofi kring världsandens olika stadier, varav mina stadier befinner sig i olika tidsperioder i den svenska samhällsutvecklingen – jag vill dock poängtera att min inspiration av Hegel enbart grundar sig i dennes beskrivning av *andens* olika stadier och att jag inte på något sett utgår från dennes filosofi i min operationalisering.

Nyliberalismen vaknar kan ses inneha ett fokus som ligger kring 70-talets andra hälft och 80-talets början, *nyliberalismen söker* kan ses vara under större delen av 80-talet och in på 90-talets början medan *nyliberalismen sätter sig* kan ses vara från 90-talets början och framöver. Detta ska dock bara ses som en mer övergripande indelning och inte en specifik, eftersom de olika tidsperiodernas olika samhällspolitiska förändringar smälter in i varandra, och av den anledningen är det svårt att ge vart stadie ett eget decennium.

Narrativet är följt av min statistiska redovisning där jag tar upp data kring olika samhällspolitiska händelser; arbetslöshetsnivåer och inflationsnivåer under årens lopp samt olika regeringars statliga utförsäljningar. Anledningen till att jag väljer att använda mig av en statistisk redovisning är att jag finner det betydligt lättare att redovisa visst material genom exempelvis grafer en rena siffror i en text.

Det skall också poängteras att i min studie så ämnar jag enbart att fokusera på den praktiska politiken i Sverige, och med det menat vilka olika politiska händelser som inträffat i form av avregleringar, utförsäljningar, privatiseringar, marknadsanpassningar med mera. Jag ämnar inte studera vad de olika politiska partierna har skrivit i sina partiprogram genom åren, eller vad de sagt och skrivit i offentliga uttalanden och skrivelser. Det är alltså den praktiska politiken jag är intresserad av att studera, vad som faktiskt har hänt, och inte, som jag vill kalla det, den teoretiska eller retoriska politiken. Detta är som sagt en avgränsning från min sida, precis som det är en avgränsning i att göra en beskrivande idéanalys och inte utvidga den till att också innefatta en förklarande idéanalys. Jag är fullt

medveten om att studier kring den nyliberala hegemonins framväxt även skulle kunna göras genom att fokusera på de teoretiska och retoriska områdena, vilket Kristina Boréus också gjort, men som sagt det är inte vad jag ämnar göra.

Eftersom min studie också försöker göra en övergripande helhetsyn på den samhällspolitiska förändringen, i allt från avregleringar av kreditmarknaden, statliga utförsäljningar, arbetslöshet- och inflationsnivåer, pensionssystem och korporativt samarbete, så är det också en omöjlighet att göra mer ingående studier inom dessa områden.

4 Analys

4.1 Narrativ

4.1.1 Nyliberalismen vaknar

Att sätta ut något datum då nyliberalismen uppstod i Sverige är svårt, om inte omöjligt, men sett ur ett internationellt perspektiv så går det att säga att dessa idéströmningar kom omkring redan först ordenligt vid 60-talet. En företrädare för nyliberalismen, F.A. Hayek skrev dock ett av de första nyliberala huvudverken redan under 40-talet, *The Road to Serfdom*, där han argumenterar emot planekonomi och för individualism och ekonomisk liberalism (Hayek 2007).

1962 gav Milton Friedman ut *Capitalism and Freedom*, varav han argumenterar för ekonomisk frihet och marknadsmekanismer i bredare termer och sex år senare skrev han artikeln *The Role of Monetary Policy* i *The American Economic Review*, där han propagerar för prioriteringen av bekämpningen av inflationen före bekämpningen av arbetslösheten (Friedman 2002; Friedman 1968). Friedman kom senare, mer specifikt 1976, att få mottaga *Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne*, något som kan ses som att den keynesianska skolan höll på att tappa mark (Lindvall 2004, s. 89).

1974 gav en annan nyliberal företrädare, Robert Nozick, ut boken *Anarchy, State and Utopia*, där han argumenterar för äganderätten och minimaliserandet av staten (Nozick 2010). Att säga hur dessa olika företrädare för nyliberalismen och hur dess verk påverkade den svenska samhällsutvecklingen är inget som jag ämnar undersöka här i min studie, men det jag vill ha sagt är att det fanns både ett flertal etablerade nyliberala aktörer och teorier redan vid 1970-talets mitt, så även om det inte fanns någon etablerad nyliberal debatt i Sverige precis då eller att Sverige saknade egna nyliberala företrädare med egna politiska, filosofiska och ekonomiska teorier, så fanns de redan etablerade utan för Sveriges gränser.

Från och med 1932 till 1976 så styrdes Sverige, med ett visst undantag under en kort period 1936, enbart av socialdemokratiska regeringar, som drev en politik som syftade på full sysselsättning, etablerandet och utvidgandet av välfärdstaten samt politisk, social och ekonomisk jämlikhet (Ljunggren 2008, s. 148-202). Den modell som styrde Sveriges ekonomiska politik var den så kallade ”Rehn-Meidner modellen” från 1951, utarbetad och uppkallad efter två LO-ekonomer, som

handlade om att staten skulle bedriva en hård finanspolitisk linje för att trygga sysselsättningen och bekämpa inflationen (Lindvall 2004, s. 39).

1973 drabbades västvärlden och därmed också Sverige av oljekrisen, vilket skapade svåra ekonomiska problem och kritik lyftes gentemot den keynesianska skolan i och med stagflationens uppkomst (Ryner 1999, s. 44). Aktörer på den globala spelplanen, såsom OECD, IMF, BIS och Ekofin kom att inta en nyliberal hållning gentemot ekonomin i och med den rådande krisen, varav dessas roll också stärktes i och med att globaliseringen gjorde det lättare för den transnationella rörelsen av kapital, vilket i sin tur gjorde det lättare att kringgå statliga regleringar och därmed blev också stater mer beroende av den privata finansiella sektorn (Ryner 1999, s. 40-44).

I Sverige så var konsekvensen av den problematiska ekonomiska situationen bland annat att det politiska fältet radikaliserades, genom att delar av arbetarrörelsen kritiserade det socialdemokratiska styret och krävde nya sociala reformer, som dock inte var funktionella med den ekonomiska situation som uppstått – ett exempel på sådana krav var exempelvis LO:s krav på införandet av löntagarfonder (Ryner 1999, s. 48-49; Söderström 2014) På grund av detta så skapades det en motreaktion från näringslivets sida, och det konkretiserades bland annat genom att SAF intog en mycket mer marknadsorienterad och liberal inställning, och det uppstod i stor grad vid Curt Nicolins tillträde 1978 som ordförande för Svenska Arbetsgivarförbundet, idag en del av Svenskt Näringsliv, och började steg för steg distansera sig från det korporativa samarbetet som var en del av den svenska modellen. (Ryner 1999, s. 48-49, 59). Radikalisering hos delar av vänstern, bland annat från LO gentemot det socialdemokratiska partiet, försvagade vänsterrörelsen, men även inom LO uppstod konflikter eftersom den fackligt organiserade service sektorn kom att bli allt mer dominerande (Buendía & Palazuelos 2013, s. 8)

Men även om det socialdemokratiska partiet förlorade makten 1976 och återtog den först igen vid 1982 så drev de borgerliga regeringarna en politik som låg helt i linje med de socialdemokratiska värderingarna. De borgerliga regeringarna kom att se kampen för full sysselsättning som sin högsta prioritet, och genomförde bland annat en rad finanspolitiska åtgärder i form av devalveringar, subventioner och lån för att stimulera den ekonomiska sektorn, (Lindvall 2004, s. 46-50). De borgerliga regeringarna gjorde även en hel del förvärv och omstruktureringar i det statliga ägandet för att trygga sysselsättningen, bland annat inom stål- och varsindustrin genom grundandet av SSAB och Svenska Varv AB, varav inga statliga utförsäljningar gjordes under 70-talet, varken under socialdemokratiska eller borgerliga regeringar (Munkhammar, 2007 s. 4, 8; Nationalencyklopedin 2014, ”SSAB”; Andersson 2014; Larsson & Jörnmark 2014). Utöver detta så började kreditlagstiftningen komma igång allt mer, en lagstiftning som ärvts av föregående socialdemokratiska styren och som nu resulterade i att regleringar infördes och skärptes (Svensson 1996, s. 31).

4.1.2 Nyliberalismen söker

I början på 1980-talet, innan socialdemokraterna återtagit makten vid hösten 1982 så fanns det flitiga diskussioner inom den ekonomiska klubb, som funnits inom SAP sen slutet av 1970-talet, varav man började influeras av de nya ekonomiska idéströmningarna från USA, det vill säga nyliberalismen (Lindvall 2004, s. 67). De två mest framträdande ekonomerna i detta kom att vara Michael Sohlman och Erik Åsbrink, som kom att spela en stor roll i den svenska ekonomiska politiken under 1980-talet, och det var denna grupp som bland annat arbetade fram idén om jättedevalveringen, ”Big Bang”, 1982 (Feldt 1991, s. 59; Lindvall 2004, s. 67, 74-76).

Hösten 1982 vinner socialdemokraterna tillbaka makten efter sex år i opposition. Ny finansminister blir Kjell-Olof Feldt som lyfter fram Erik Åsbrink till posten som andre sekreterare för ekonomi och skatter medan Bengt Dennis, chefredaktör på Dagens Nyheter, lyfts fram av Feldt som ny riksbankschef, varav båda accepterar erbjudandet (Feldt 1991, s. 43, 46). Det var också under den socialdemokratiska regeringen på 80-talet som den *tredje vägens politik* gjorde sitt ordentliga intåg i det svenska samhället. Den tredje vägen var en kompromiss mellan åtstramningspolitiken som rådde i Storbritannien under Thatchers nyliberala regering, vilket visade sig leda till massarbetslöshet och den expansiva politiken som bedrevs i Mitterands socialistiska Frankrike som visade sig leda till ökad inflation, underskott, kapitalflykt och försvagning av valutan, varav den svenska vägen blev istället att acceptera ökade vinstnivåer istället för ökad arbetslöshet (Ds 1996:37, s. 33). Utöver detta så skulle det också föras en koordinerad tillbakahållning i löneförhandlingarna, vilket sammantaget skulle vara tillräckligt för att kunna hantera arbetslösheten och inflationen (Ryner 1999, s. 60). I det här citatet, utdraget från Feldts ”Alla dessa dagar...” så ger denne sin syn på den tredje vägens politik (Feldt, 1991 s. 189-190):

Skulle levnadsstandarden *och* välfärdsstaten kunna räddas åt alla, måste vi på nytt göra den klassiska kompromissen med vårt jämlikhetsideal: vinster och förmögenheter måste få öka[...]Den tredje vägen gick genom marknadsekonomi och dess förmåga att generera tillväxt och ökade inkomster. Jag fann det minst sagt oklokt att samtidigt framhärda i att socialdemokratins mål var att avskaffa kapitalismen och den marknadsekonomi, som är dess följeslagare och förutsättning.

1980-talet var det årtiondet som det svenska folket fick se en rad flera avregleringar av kreditmarkanden. Från 1982-1984 gjorde socialdemokraterna olika avregleringar av kreditmarknaden, även om en del regleringar även gjordes (Ds 1996:37, s. 65). De riktigt stora kreditavregleringarna kom dock att göras under 1985, varav den första gjordes i maj månad genom att sänka utlåningstaket samt att avskaffa ränteregleringen, varav den andra gjordes i novembermånad, den så kallade *Novemberrevolutionen*, där utlåningstaket togs bort helt och en räntetrappa ersatte den fasta straffröntan (Ds 1996:37, s. 65, 69-70). De centrala aktörerna som Torsten Svensson pekar ut bakom den så kallade *Novemberrevolutionen* var Kjell-Olof Feldt, finansminister, Erik Åsbrink,

riksbanksfullmäktiges ordförande samt Bengt Dennis, riksbankschef (Ds 1996:37 s. 105-114). Motiveringen bakom kreditavregleringen var att få bukt med statens budgetunderskott samt att komma ifrån den *gråa marknaden* som vuxit sig starkare sedan slutet av 1970-talet och början på 1980-talet och som innebar att kreditutlåning gick bortom bankernas kontroll (Ryner 1999, s. 65; Ds 1996:37 s. 39, 57).

Den direkta följden av kreditavregleringen blev att det kooperativa samarbetet mellan Riksbanken och Bankföreningen upplöstes, eftersom den relationen som existerat varit beroende av regelringssystemets existens och nu när den försvann hade bankernas intresse uppfyllts och därmed var det korporativa samarbetet ointressant (Ds 1996:37, s. 124). Den något senare konsekvensen av kreditavregleringen var att den svenska ekonomin kom att överhettas i slutet av 80-talet, på grund av att de svenska hushållen kunde ta allt större banklån, med sina fastigheter som säkerhet, vilket också ledde till ökad konsumtion (Lindvall, 2004 s. 78-79).

Under 1980-talet genomfördes det även en hel del förändringar i det statliga ägandet, både genom förvärv och genom utförsäljningar. Under de sista åren av borgerligt styre genomfördes en utförsäljning av statens ägande i *ASEA-ATOM* till *ASEA*, samtidigt som man också blev delägare i det nybildade *Industrigruppen JAS* (Munkhammar 2007, s. 7). De socialdemokratiska regeringarna under 80-talet kom dock att göra betydligt fler statliga utförsäljningar än de föregående borgerliga regeringarna – som i princip inte gjort några alls. 1984 såldes en majoritet av andelarna i *Luxor AB*, som först statligats 1979, över till finska *Nokia*, 1986 började *SSAB* att säljas ut och 1988 så sålde staten av sina andelar i *UV Shipping* (Munkhammar 2007, s. 7)

I slutet av 1980-talet så började även *NPM, New Public Management*, att införas i det svenska samhället, och innebar att verksamheter inom kommuner och statliga förvaltningar skulle drivas i likhet med den privata marknadens premisser i form av beställar-utförarmodeller, entreprenadupphandlingar och kundvalssystem (Bäck & Larsson 2008, s. 250-251; Paulson 2012, s. 386).

Vid 1990-talets inledande år, då Sverige fortfarande styrdes av socialdemokraterna, så kom regeringarna att bedriva en politik där inflationsbekämpningen började anses vara av högsta prioritet, och som tog sitt uttryck i att regeringen försökte driva igenom att lagförslag i februari 1990 som innebar att priser och löner skulle regleras och strejkrätten skulle tas bort (Lindvall 2004, s. 109). I en proposition till riksdagen i oktober 1990 så presenterade regeringen att inflationsbekämpningen skulle prioriteras över allt annat för att trygga välfärden och sysselsättningen, varav det hela lyftes fram igen vid budgetpropositionen i januari 1991 (Lindvall 2004, s. 107, 111). Exempel från föregående länder som prioriterat bekämpningen av inflationen var den att det kom att resultera i en ökad arbetslöshet (Lindvall 2004, s. 112).

4.1.3 Nyliberalismen sätter sig

Hösten 1991 så förlorade socialdemokraterna regeringsmakten och en borgerlig regering formades under statsminister Carl Bildt. Det som nu kom att ske var en inledning av en stor våg av privatiseringar och marknadsanpassningar. Den borgerliga regeringen kom dock att göra vissa förstatliganden inom banksektorn, i och med den rådande bankkrisen, genom att exempelvis köpa in alla privata andelar i Nordbanken samt att förstatliga Gota Bank, med intentionen att så småningom göra en utförsäljning av de statliga bankerna (Körberg & Bläckberg 2014). Det skall också noteras att under mandatperioden 1991-1994 så satt även Ny demokrati i riksdagen som i mångt och mycket kunde betecknas som ett nyliberalt parti (Bjurulf 2014).

Den borgerliga regeringen införde också friskolesystemet med skolpeng i Sverige, vilket innebar att privata aktiebolag kunde bedriva skolverksamhet genom skattefinansierade medel, och blev det näst första landet i världen efter Chile att inneha ett sådant system (Böhlmark & Lindahl 2012, s. 4-5; Sahlgren 2013, s. 3). Man intensifierade också NPM och gjorde en mer marknadsorienterad inriktning av det än vad den socialdemokratiska regeringen hade gjort på slutet av 80-talet (Bäck & Larsson 2008, s. 250-251; Paulson 2012, s. 386). Regeringen Bildt såg också till att avskaffa Löntagarfonderna varav de företag som betalat in till fonderna kompengades med andelar i nybildade rikskapitalbolag (Söderström 2014).

Från och med januari 1992 så lämnade även SAF, Svenska arbetsgivarföreningen, slutligen all form av korporativt samarbete (Ryner 1999, s. 59). Mellan åren 1991 till 1993 ser Sverige också en stor förändring i inflationen och arbetslösheten, från att arbetslösheten ligger på en nivå av knappt 4 % 1991 och med en inflationsnivå på drygt 9 % så ligger nivåerna 1993 på respektive 10,2 % för arbetslöshet och 4,7 % för inflation (Statistiska centralbyrån 2014, ”arbetskraftsundersökningarna”, ”konsumentprisindex”). Under samma period så beslutade Riksbanken i januari 1993, med stöd av finansministern, att sätta ett inflationsmål som innefattade att den årliga ökningen av konsumentprisindexet skulle ligga på 2 procent – en nivå som den ligger på än idag (Lindvall 2004, s. 120; Riksbank 2014, ”inflationsmål”).

Vid 1994 års val återtog socialdemokraterna makten från borgarna, och man valde inte att återställa saker och ting till hur det var innan man hade förlorat makten 1991, det vill säga man återförstatligande inte företag eller köpte in andelar som sålts ut, utan man fortsatte med statliga utförsäljningar, man tog inte bort friskolorna med sitt skolpengssystem och man gjorde inga direkta förändringar i NPM. Trots flera statliga utförsäljningar (se den statistiska redovisningen) gjordes även några förvärv eller utökande av ägande av de socialdemokratiska regeringarna mellan 1994-2006, varav dessa var i LKAB, Apoteksbolaget AB, Om Gruppen AB, Svensk Exportkredit och AssiDomän AB (Munkhammar 2007, s. 16-24).

1999 infördes det nya pensionssystemet i Sverige och ersatte det gamla som innefattade folkpension och ATP, medan det nya innefattade de tre delarna garantipension, inkomstpension och premiepension (Kruse 2014). Beslutet togs

redan 1994 efter en proposition från den borgerliga regeringen, och med en bakomliggande utredning som influerats av det liknande pensionssystem som tillkommit i Chile 1981 och som hyllades av Världsbanken – en utredning och ett beslut som det socialdemokratiska partiet varit med på (Bäck & Larsson 2008, s. 353; Kruse 2014; Prop. 1993/94:250; Ryner 2009, s. 260-263). Det nya pensionssystemet är utformat så att 2,5 % av en persons årliga inkomster placeras i olika former av fonder på finansmarkanden, och de som inte själva väljer ut de pensionsfonder de vill ha fångas upp av en offentlig fond som gör investeringar på börsen åt de här personerna (Ryner 2009, s. 263). 1999 var också året då Riksbanken rent formellt blev självständig från staten, även om den redan i praktiken varit självständig sedan flera år tillbaka (Lindvall 2004, s. 122).

I valet 2006 så förlorar socialdemokraterna makten och en borgerlig regering bildas med Fredrik Reinfeldt som statsminister, den fortsätter dessutom att behålla makten efter 2010 års val då socialdemokraterna misslyckas att gå tillbaka i regeringsställning. Den borgerliga regeringen kommer att fortsätta på tidigare regeringars linje i att sälja ut statliga bolag, samtidigt som inflationsbekämpningen fortsätter att vara prioriterad över arbetslöshetsbekämpningen (se den statistiska redovisningen).

Under det borgerliga regeringsinnehavet så avvecklades apoteksmonopolet och bilprovningensmonopolet (Nationalencyklopedin 2014, ”apoteket ab”, ”ab svensk bilprovning”).

I december 2011 så presenterade den statliga myndigheten en rapport om det svenska konjunkturläget, där man menar att den svenska jämviktsarbetslösheten är 6,5 % och att den väntas sjunka till en nivå på 6 % vid 2020 utifrån de reformer som regeringen bedriver (Konjunkturinstitutet 2011, s. 107-114).

Utifrån data från SCB så går det dessutom, att från och med 1993 fram till 2013, att konstatera att de offentliga intäkterna och de offentliga utgifterna minskat sedan 1993 samtidigt som den offentliga sektorn, genom antalet sysselsatta, också blivit mindre och mindre de senaste 20 åren (Statistiska centralbyrån 2014, s. 17-23).

4.2 Statistisk redovisning

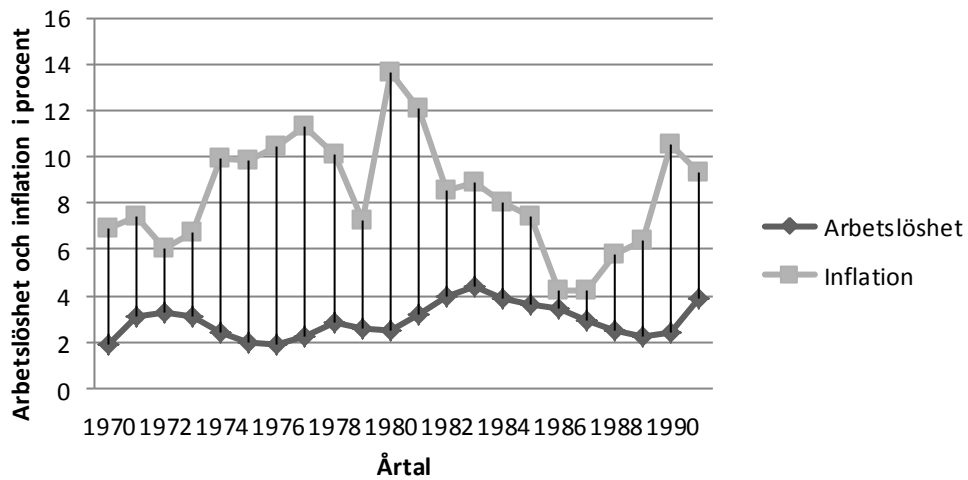
I det här kapitlet, som utgör den andra delen av min analys, så gör jag ett antal statistiska redovisningar kring inflation, arbetslöshet, statliga utförsäljningar och friskolor inom den tidsramen jag befinner mig inom i mitt narrativ.

4.2.1 Arbetslöshet & inflation

I detta avsnitt så presenterar jag två tabeller, en mellan åren 1970-1991 samt en mellan 1992-2013, båda innefattandes data om de årliga inflationsnivåerna och arbetslöshetsnivåerna. Valet av tidsram grundar sig i den data som är tillgänglig, det vill säga från och med 1970 fram till 2013 – samt att valet av tidsperioden gör det möjligt att dela upp den i två lika delar utifrån årsskiftet 1991/1992 vilket gör det möjligt att räkna ut en jämförbar median under de två perioderna. Den form av mått jag utgått ifrån i mätningen av arbetslöshet är den som SCB använder sig av, det vill säga Arbetskraftsundersökningarna, AKU. Anledningen till att jag valt AKU och till exempel inte Arbetsförmedlingens statistik, grundar sig att jag anser att AKU har en bättre definition av arbetslöshet och sysselsättning, och därigenom en bättre mätning av det, samt att det måttet som AKU grundar sig på är i enlighet med de riktlinjer som exempelvis ILO anser vara korrekta (Statistiska centralbyrån 2014, ”arbetskraftsundersökningarna”). Det skall också sägas att den data som jag använt mig av är hämtat från en tidsperiod på 44 år, och här emellan så har det också gjorts en del förändringar i hur man mäter arbetslöshet. 1986, årsskiftet 1992/1993 och 2005 gjorde olika förändringar i AKU, men SCB har dock länkat perioderna innan 1987 med de som kom efter för att göra all data jämförbar med varandra (Statistiska centralbyrån, 2014, ”arbetskraftsundersökningarna”). I och med detta så utgår min statistiska redovisning från åldergruppen 16-64 och inte utifrån 15-74 som den gjort sedan några år tillbaka.

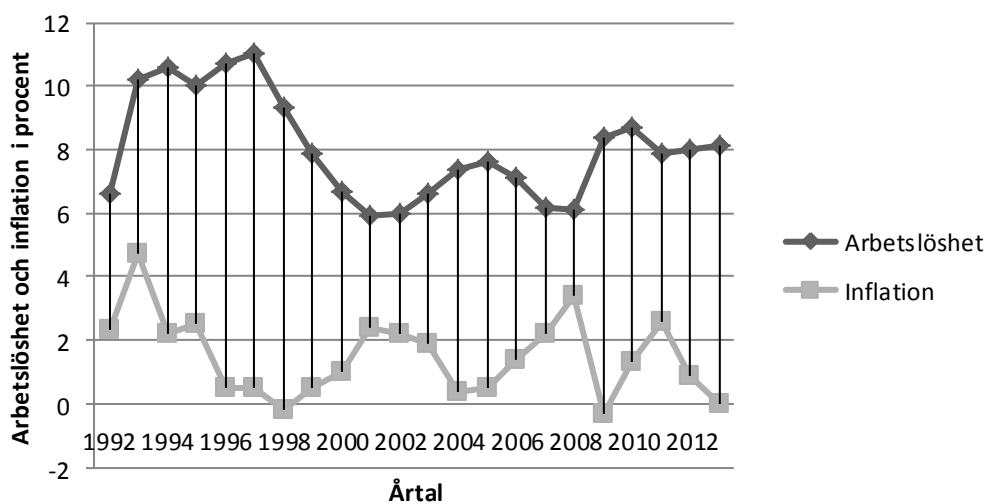
Måttet på inflation utgår ifrån Konsumentprisindex, KPI, som grundar sig i att SCB gör undersökningar var månad på olika priser på varor för att se dess minskning eller ökning (Statistiska centralbyrån 2014, ”konsumentprisindex”).

Arbetslöshet och inflation 1970-1991

Notering: Grafen ovan redogör för den årliga procentsatsen i arbetslöshet (AKU) utifrån målgruppen 16-64 år, och inflation (KPI). Data är hämtad från Statistiska centralbyrån, (SCB, 2014, "arbetskraftsundersökningarna", "konsumentprisindex")

Arbetslöshet och inflation 1992-2013

Notering: Grafen ovan redogör för den årliga procentsatsen i arbetslöshet (AKU) utifrån målgruppen 16-64 år, och inflation (KPI). Data är hämtad från Statistiska centralbyrån, (SCB, 2014, "arbetskraftsundersökningarna", "konsumentprisindex")

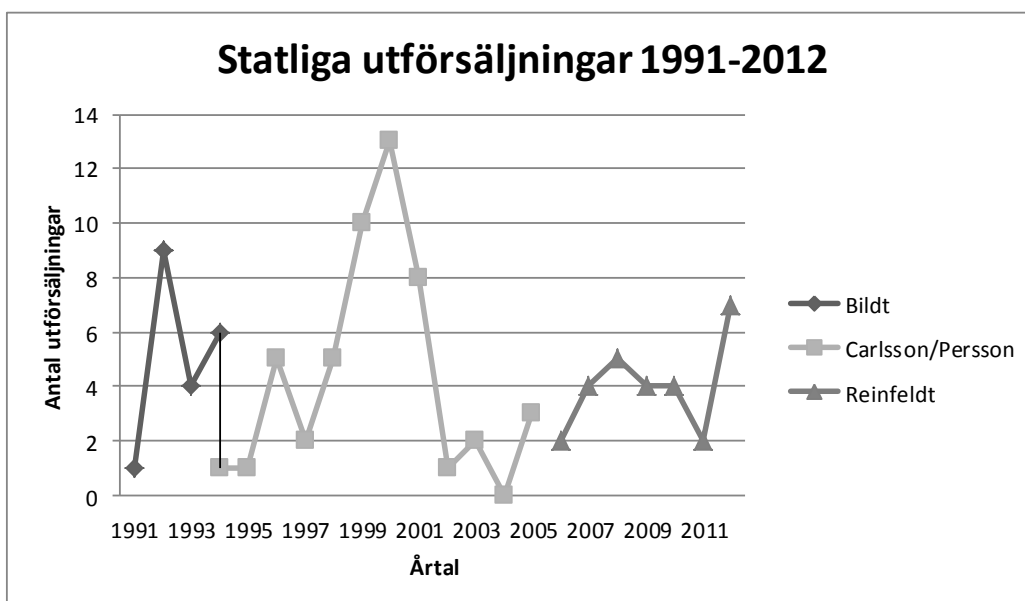
Vad följande grafer visar är att mellan 1991 och 1992 så uppstod en förändring i det svenska samhället och det i att arbetslöshetsnivån blev högre än inflationsnivån. Jämför man utfallet mellan 1990 och 1993 så hade Sverige en arbetslöshetsnivå på drygt 2 % och en inflationsnivå på över 10 % 1990, medan 1993 så låg arbetslöshetsnivån på över 10 % medan inflationsnivån hade åkt ner på knappt 5 %. Inom en tre årsperiod så femdubblades Sveriges arbetslöshet och inflationen mer än halverades. En uträkning av medianen för arbetslösheten från 1970 till 1991 hamnar på 2,85 % medan median för arbetslösheten för perioden 1992 till 2013 hamnar på 7,9 %, vilket motsvarar en ökning på över 5 % i medianen från den första perioden till den andra. När det kommer till medianen för inflationen så ligger den på en nivå av 8,25 % för den första perioden, varav den ligger på en nivå av 1,35 % för den andra perioden, vilket motsvarar en minskning på nästan 7 %.

4.2.2 Statliga utförsäljningar

Följande graf visar mängden av statliga utförsäljningar under perioden 1991-2012. Anledningen till att det blev den här tidsperioden grundar sig i att det inte finns tillräcklig data för att gå längre bakåt i tiden. Termen ”statliga utförsäljningar” betyder att staten sålt ut andelar i ett visst bolag, och det innebär inte att man sålt av sig alla, vilket betyder att staten kan ha gjort flera utförsäljningar på ett bolag inom en längre tidsperiod.

Den data som jag utgår ifrån är också bristfällig eftersom det är svårt att göra en klar översyn kring alla statliga utförsäljningar eller statligt ägda företag. De källor jag använt mig av är Johnny Munkhammars *Försäljning av statliga bolag under tre decennier*, samt databasen *Privatization Barometer Database*, från forskningsinstitutionen *Fondazione Eni Enrico Mattei*, FEEM – en databas som själv använts av regeringen i sina rapporter (Jordahl, 2008). Den data jag använt mig av är således en sammanslagning av den data som de här källorna haft till sitt förfogande.

Eftersom den data jag haft tillgång till med all förmodan inte är helt uttömmande kring den svenska statens utförsäljningar samt att det inte går att få fram uppgifter om hur pass stort det statliga ägandet i sig är, vilket skulle skapat en möjlighet till jämförelse i hur pass mycket det var som såldes ut, så får läsaren ta den följande statistiska redovisningen med en viss nypa salt.

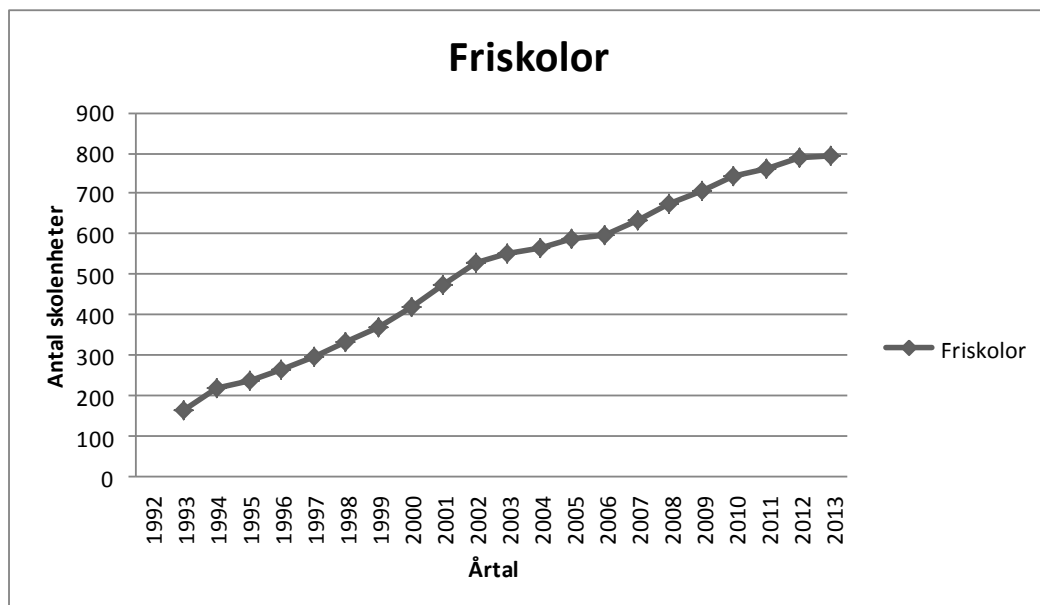
Notering: Grafen ovan redogör för det årliga antalet statliga utförsäljningar. 1994 så gjorde regeringen Bildt, som avgick den hösten, 6 utförsäljningar varav regeringen Carlsson, som tillträdde den hösten gjorde 1. Om denna utförsäljning var en konsekvens av ett redan fattat beslut från den förra regeringen framgår ej. Det finns ingen data om statliga utförsäljningar 2004. Data hämtad från *Försäljning av statliga bolag under tre decennier* samt *Privatization Barometer Database* (Munkhammar, 2007; *Privatization Barometer Database*, 2014).

Vad grafen visar är att den borgerliga regeringen Bildt genomförde ett flertal statliga utförsäljningar under sin treåriga regeringsperiod, hela 20 stycken. De socialdemokratiska regeringarna Carlsson/Persson genomförde hela 51 stycken statliga utförsäljningar under sitt 12 åriga regeringsinnehav. Den borgerliga regeringen Reinfeldt gjorde under 2006-2012 sammanlagt 28 stycken statliga utförsäljningar. Från 1991 till 2012 har de borgerliga regeringarna sammanlagt gjort 48 statliga utförsäljningar medan de socialdemokratiska har gjort 51 stycken.

4.2.3

Friskolor

Min sista graf i min statistiska redovisning tar upp etableringsgraden av friskolor i Sverige från och med friskolereformen med skolpeng som kom under Bildt regeringen 1991/1992. Den data jag utgår ifrån är hämtad från Skolverkets databas *Jämförelsetal* och innefattar endast antalet fristående skolor inom grundskolan. Anledningen till att andra former av friskolor, exempelvis inom förskolan och gymnasieskolan, inte finns med grundar sig i oförmågan att hitta korrekt data kring detta – eller alternativt bristen på existensen av denna data.

Notering: Grafen ovan redogör för antalet skolenheter kring fristående grundskolor per respektive år. Data är hämtad från Skolverket (*Jämförelsetal*, 2014).

Vad den här grafen visar är att etableringen av friskolor, åtminstone inom grundskolan, gått stadigt uppåt oavsett borgerliga eller socialdemokratiska regeringsinnehav. Mellan 1995 och 2005, 10 år som helt dominerades av socialdemokratiska regeringar så etablerades omkring 350 skolenheter i Sverige, vilket motsvarar nästan hälften av de skolenheter som Sverige hade till och med 2013.

5 Diskussion

Låt oss nu se på ideologiernas, det vill säga socialdemokratiens och nyliberalismens, kopplingar till det jag presenterat i min analys, och på vilket sett de rådande regeringarna befunnit sig inom ramarna för de två ideologierna.

Först och främst måste vi ha i åtanke att från 1932 till 1976 hade Sverige, i princip, uteslutande socialdemokratiska regeringar och en politik som låg inom ramen för den socialdemokratiska ideologin, det vill säga strävan efter hög sysselsättning och lågarbetslöshet, en tilltro till välfärdsstaten och en vilja till att skapa politisk, social och ekonomisk jämlikhet. På så sätt går det att säga att en så kallad ”socialdemokratisk hegemoni” rotade sig i det svenska samhället, vilket tog sig uttryck i att oppositionen, det vill säga borgerligheten inte egentligen levererade en samhällspolitisk motsats till det socialdemokratiska samhället, utan egentligen mer kritiserade sakpolitiska områden (Lindvall 2004, s. 40, 64; Ljunggren 2008, s. 201-202). Denna socialdemokratiska hegemoni gjorde sig speciellt märkbar under de borgerliga regeringsinnehaven mellan 1976-1982 då kampen för att trygga sysselsättningen, för att trygga välfärden, var av högsta prioritet, och att det exempelvis gjordes på sådana sätt genom förstatligande av privata företag och kraftfulla statliga stabiliseringspolitiska åtgärder som devalvering.

När den socialdemokratiska regeringen återtog makten 1982 så gick man in på en ny ekonomisk-politisk bana, den tredje vägen, som Magnus Ryner benämner ”compensatory neoliberalism” och Reidar Larsson som en mellanväg mellan socialdemokrati och nyliberalism (Larsson 2006, s. 171; Ryner 1999, s. 59-64). Även om det under de socialdemokratiska regeringsinnehaven mellan 1982-1991 gjorde en del politiska förändringar, i form av att kreditmarknaden avreglerades och att en första våg av NPM infördes i Sverige, i en form av mer marknadsstyrning av den offentliga sektorn, samt att en sakta utförsäljning av statens företag började så kom arbetslösheten, precis som den varit under hela 1970-talet, att vara lägre än inflationen, vilket vittnar om att kampen för att trygga sysselsättningen fortfarande var en ledstjärna inom svensk politik trots nya ekonomiska tankesätt.

Någonting hände dock i de inledande åren av 90-talet, och även om den borgerliga regeringen gjorde en rad utförsäljningar och marknadsanpassningar med mera så var det första gången sedan AKU mätningarna började från 1970 som arbetslösheten steg över inflationen, det vill säga att Sverige fick en hög arbetslöshet och en låg inflation. Denna trend har hållit i sig, i allt från statliga utförsäljningar till marknadsanpassningar till prioritering av bekämpningen av inflationen över arbetslösheten trots tolv årigt socialdemokratiskt regeringsinnehav mellan 1994-2006 och sedan fortsatt med den borgerliga regeringen från 2006.

Är då dessa förändringar ett bevis för en nyliberal hegemonisk framväxt? Att den socialdemokratiska hegemonin har gått i graven och ersatts av en nyliberal hegemoni? Går det att överhuvudtaget sätta ut en bestämd tidpunkt då detta skedde?

Låt oss se närmare på några utvalda områden inom samhällspolitiken för att se dess ideologiska hemvist; förstatligande och utförsäljningar, friskolor, New public management, pensionssystemet samt arbetslöshetsbekämpning kontra inflationsbekämpning.

Utifrån min socialdemokratiska idealtyp går det inte att säga att socialdemokratin som ideologi varken är direkt förespråkade för förstatligande eller utförsäljningar, däremot så tror man på politikens makt över ekonomin, varav man också kan läsa in att marknaden har brister och att det är statens uppgift att dessa brister inte skadar samhället, och speciellt inte när det kom till idén om den politiska, sociala och ekonomiska jämlikheten i samhället. Det är också i denna misstro till ekonomins förmåga samt idén om en socio-ekonomisk jämlikhet, vilket måste läsas in som tryggheten av exempelvis sysselsättningen, som socialdemokratin har en mer positiv relation till statligt ägande och statligt ingripande än vad nyliberalismen har. I min idealtyp för nyliberalismen så förordas starkt marknads förmåga samt statens minimalisering, så här kan det dras lättare kopplingar till att statligt ägande inte ligger inom ramen för nyliberalismen, och inte heller en tilltro till statliga ingripanden i ekonomin eftersom marknaden anses vara bättre i mångt och mycket än till och med den representativa demokratin. Eftersom nyliberalismen också tror på idén om en naturlig arbetslöshet, något som jag kommer komma in närmare på senare, samt att man inte alls har samma syn på en socio-ekonomisk jämlikhet som socialdemokratin har så finns det inte heller någon idé om att trygga sysselsättningen genom statliga ingripanden, i alla fall inte utifrån sin människosyn. Från tidigt 1990-tal, det vill säga från och med den borgerliga regeringens tillträde och fram till idag har Sverige haft en stark ström av statliga utförsäljningar.

När det kommer till friskolesystemet så finns det inget i några av mina idealtyper som direkt berör området. Det skulle kunna läsas in på socialdemokratin att man i princip vore motståndare till det genom idén om politisk, social och ekonomisk jämlikhet och att nyliberalismen vore förespråkare till den genom tilltron till ett marknadsorienterat samhälle med liten offentlig inverkan. I själva verket så är friskolesystemet med sin skolpeng en idé som har genklang inom nyliberalismen, bland annat så ägnar Milton Friedman ett helt kapitel åt det i sin bok *Capitalism and Freedom*, varav dessa skrivelser från Friedman är något som SNS dessutom hävdar varit influerande till införandet av systemet i Sverige (Friedman 2002, s. 85-107; Böhlmark & Lindahl 2012, s. 6). Etableringen av friskolorna började tillta under den borgerliga regeringen under 90-talet och accelererade sedan under både de socialdemokratiska och borgerliga regeringarna från 1994 fram till idag.

Vad gäller New Public Management så är på liknande premisser hos idealtyperna som när det kommer till friskolesystemet, att inga av dem gör några explicita uttalandet om dess vara eller icke vara. I och med socialdemokratin

missstro till marknadens styrka, något som den överhuvudtaget inte delar med nyliberalismen, så måste nog NPM ses som något som ligger i linje med ett nyliberalt tankesätt och inte ett socialdemokratiskt. NPM såg sin andra våg komma under den borgerliga regeringens tillträde 1991 genom en mycket mer marknadsinriktad styrning av den offentliga sektorn.

I den socialdemokratiska idealtypen går det att läsa in att när det kommer till exempelvis pensionssystemet i ett samhälle så borde det vara utformat på ett sådant sätt att alla människor borde kunna tillhandaha en pension som generade en grundtrygghet utifrån den socio-ekonomiska jämlikheten. Det var således också av den anledningen som socialdemokratin drev på för införandet av ATP som enligt Claes Belfrage och Magnus Ryner måste ses som ”kronjuvelen i den svenska socialdemokratiska välfärdsstaten” (Belfrage & Ryner 2009, s. 265). 1999 infördes som redan nämnts det nya pensionssystemet i Sverige, inspirerat av det Chilenska systemet vars samhälle under Pinochet var starkt influerat av de nyliberala idéerna (Bladh 2011, s. 318). I och med det marknadstänket inom det nya pensionssystemet, samt dess direkta kopplingar till Chile, så går det inte annat än att säga att det låg i linje, och ligger än idag i linje, med den nyliberala ideologin.

När det kommer till arbetslösheten och inflationen och dess utveckling så är det nästan den starkaste faktorn i kopplingen till socialdemokratin och nyliberalismen. Idén om en politisk, social och ekonomisk jämlikhet samt om idén om politikens överordnande över ekonomin vittnar om den socialdemokratiska ideologins förhållning till sysselsättningen, det vill säga att om det skall finnas exempelvis en socio-ekonomisk jämlikhet i samhället så är det otänkbart att vissa människor skall gå utan arbete och att det är statens uppgift att trygga sysselsättningen. Detta styrktes också genom att den svenska socialdemokratiska regeringen på 50-talet accepterade Rehn-Meidner modellen som en del av sin politik (Nationalencyklopedin 2014, ”rehn-meidner modellen”). Nyliberalismen däremot tillskriver sig inte idéerna om en ”politisk, social och ekonomisk jämlikhet”, och då i synnerhet inte en socio-ekonomisk jämlikhet eller statliga ingripanden i ekonomin. Det som dock nyliberalismens förordar är att staten skall prioritera inflationsbekämpningen före arbetslöshetsbekämpningen, något som Milton Friedman också propagerar för i sin artikel till *The American Economic Review* med rubriken ”The role of monetary policy” (Friedman 1968, s. 5-11).

Det som går att säga utifrån detta är att den socialdemokratiska ideologin prioriterar arbetslöshetsbekämpning medan den nyliberala ideologin prioriterar inflationsbekämpningen, vilket rimligen då blir konsekvensen av att under en socialdemokratisk hegemoni så driver regeringarna, oavsett färg, en linje där arbetslöshetsnivån skall vara låg men under en nyliberal hegemoni så driver regeringarna, oavsett färg, en linje där inflationsnivån skall vara låg. En stor förändring i den svenska politiken ser vi kring 1991/1992 då arbetslösheten plötsligt blev högre än inflationen, medianen för arbetslöshet ökar rejält och medianen för inflation minskar rejält från perioden 1992-2013, jämfört med medianen under perioden 1970-1991, och samtidigt som Sverige får en ny regering och att Riksbanken går ut med ett inflationsmål på 2 %. Att en statlig myndighet, Konjunktursinstitutet, dessutom går ut talar i termer av

jämviktsarbetslöshet, som är en annan benämning av naturlig arbetslöshet, bestyrker att inflationsbekämpningen är prioriterad över arbetslöshetsbekämpningen (Calmfors 2014).

Utöver dessa områden så fanns det även några andra områden som det skedde en samhällsförändring inom med en ideologisk tonvikt under den observerade tidsperioden. Ett sådant område var det korporativa samarbetet genom Saltsjöbadsavtalet och den så kallade svenska modellen. I min idealtyp för socialdemokratien så lyfter jag visserligen inte fram något direkt förespråkande för korporatism, men däremot så frånvisas den klasskamps idé som ligger inom ramen för den revolutionära socialismen och istället så sätts en tilltro till en ”solidarisk gemenskap inom ramen för nationalstaten”. Så utifrån detta så kan också det korporativa samarbetet ses som något som sanktioneras av den socialdemokratiska staten. Nyliberalismen däremot ställer sig helt främmande till all form av korporationer, vilket i den svenska samhällsutvecklingen kan kopplas an till när SAF slutligen helt lämnar det korporativa samarbetet 1992 efter flera år av distansering. Detta skulle kunna tolkas in i en beskrivning av en nyliberal hegemoni, men samtidigt så rimmar det dåligt med att Svenskt näringsliv faktiskt bjöd upp till nytt samarbete med LO 2007 (Fahlbeck 2014).

När det kommer till de stora kreditavregleringarna på 1980-talet, speciellt själva november revolutionen så skulle det kunna kopplas an till den socialdemokratiska idealtypen på ett sådant sett att en sådan avreglering skulle förhindra politikens styrning över ekonomin, och gentemot nyliberalismen att ekonomin borde stå fri från statlig styrning. Att kreditavregleringarna kan ses vara i linje med ett nyliberalt tänkande måste ses som korrekt eftersom nyliberalismen starkt förordar avreglering, sen om själva avregleringen så som den genomfördes eller de konsekvenser som uppstod därefter skulle ha sanktionerats av nyliberala företrädare såsom Milton Friedman är en annan diskussion.

Två andra områden är riksbank och statliga utgifter och inkomster. Som nämnts så fick riksbanken formellt självständig 1999 från staten, något som den dock varit i flera år. Det hela skulle kunna ses som ett beslut i linje med den nyliberala ideologin som förespråkar att staten skall minimaliseras och att politiken inte skall styra över ekonomin – i kontrast till socialdemokratien som hävdar motsatsen.

På den statliga inkomst och utgiftspolitikerna så propagerar nyliberalismen för sänkta skatter och en minimaliserad statsapparat, som i sin tur genererar mindre utgifter och inkomster, något som också kan kopplas an till dess resonemang om försvaret av privategendomen samt att flertalets välmående inte skall prioriteras över att den enskilde individens lycka åtsidosätts. Detta kan rimligen anses stå i kontrast till socialdemokratien som tror på idén om jämlikheten mellan människor på ett socio-ekonomiskt plan, som rimligen inte kan bli verkligheten om inte beskattning är en del av den statliga styrningen för att finansiera en välfärdsstat. Den offentliga sektorn har krympt de senaste 20 åren enligt nationalräkenskaperna, och de offentliga utgifterna och inkomsterna har dessutom minskat sedan 1993, oavsett borgerliga eller socialdemokratiska regeringar. Även om en förklaring till detta skulle syfta till att det skett en effektivisering av den

offentliga sektorn så är det oavsett vilket en samhällsförändring som ligger i linje mer med den nyliberala ideologin än den socialdemokratiska.

6 Slutsats

Min frågeställning lyder följande: Hur beskriver man framväxten av den nyliberala hegemonin? Denna frågeställning har varit uppbackad av min tes om att det skett ett hegemoniskt skifte i Sverige, från en socialdemokratisk inriktning till en nyliberal inriktning i samhällsutvecklingen.

Låt oss titta på sex perioder med respektive socialdemokratiska och borgerliga regeringar; 1: 1932-1976, 2: 1976-1982, 3: 1982-1991, 4: 1991-1994, 5: 1994-2006, 6: 2006-. Den första perioden innefattade 44 år av socialdemokratiska regeringar med en politik utifrån den socialdemokratiska ideologin och efterföljdes med den andra perioden av sex år med borgerliga regeringar. Dessa borgerliga regeringar drev i princip en politik som låg inom ramen för den socialdemokratiska ideologin, trots att de själva rent ideologiskt inte var socialdemokrater. Det må vara väldigt dualistiskt att påstå att de två ideologier som det står emellan är socialdemokrati och nyliberalism, och därmed mena att de borgerliga regeringarna under 70- och 80-talet egentligen borde drivit en nyliberal politik eftersom detta låg i deras ideologiska egenintresse – ett sådant påstående vore att dra det till sin spets. Dock måste det hävdas att det ligger i en icke-socialdemokratisk regering att inte driva en socialdemokratisk politik utan istället en politik som ligger närmare sina egna ideologiska rötter. Att påstå att den socialdemokratiska ideologin var den enda som fanns att tillgå även för borgerligheten faller på sin egen orimlighet, speciellt utifrån ett nyliberalt perspektiv eftersom dess företrädare redan etablerat sina idéer innan borgarna tog makten 1976. Den enda rimliga förklaringen till att den borgerliga regeringarna från 1976-1982 bedrev en socialdemokratisk politik är att det rådde en socialdemokratisk hegemoni i det svenska samhället.

Den tredje perioden, från 1982-1991, med socialdemokratiskt regeringsinnehav präglades av den tredje vägen som måste ses som någon form av misstro till sin egen ideologiska lösningar så att man måste snegla på rent motsatta idériktningar för att lösa samhällsproblemen. Att påstå att den socialdemokratiska hegemonin dog här eller att nyliberalismen rotade sig ordentligt i svensk politik är inte sanningsenligt, men att den tredje vägen öppnande upp för den socialdemokratiska hegemonins uppluckrande och nyliberalismens etablering måste ses som ett faktum.

Den borgerliga regeringens tillträde 1991 måste ses som milstolpen i modern svensk politik. Här skedde samhällsförändringar under en treårsperiod som kom att vara etablerade i det svenska samhället även efter regeringens avgång 1994. Till skillnad från de borgerliga regeringarna 1976-1982 så fanns ett helt annat ideologiskt medvetande hos regeringen Bildt som överhuvudtaget inte kan påstå ha bedrivit en politik utifrån den socialdemokratiska ideologin.

De efterföljande socialdemokratiska regeringarna drev i mångt och mycket en politik i likhet med Bildts regering, eller legitimerade vad den tidigare borgerliga regeringen gjort genom att inte göra några återställningar till hur det var perioden innan 1991 och den borgerliga regeringen från 2006 mer eller mindre fortsatte i samma hjulspår som påbörjades redan 1991.

Vad blir då slutsatsen av detta? Det existerade en stark socialdemokratisk hegemoni ända fram till början av 1980-talet då den kom i gungning av nya idéer, men kan inte ses ha gått under utifrån det faktum att mycket av politiken trots allt låg inom ramen för den socialdemokratiska ideologin. Under 1990-talets första hälft så bröts den socialdemokratiska hegemonin, och i och med att de socialdemokratiska regeringarna därefter inte bedrev en politik som låg inom ramen för sin egen ideologi så måste den nyliberala hegemonins etablerande vara ett faktum – en hegemoni som den efterkommande borgerliga regeringen också valt att upprätthålla.

Att placera ut ett direkt datum för när den socialdemokratiska hegemonin försvann och den nyliberala hegemonin uppstod är svårt, om inte omöjligt. Det skulle kunna hävdas att det var valnatten den 15/16 september 1991 då socialdemokraterna förlorade makten till borgarna, men en sådan snäv slutsats känns inte rimlig. De nyliberala idéerna vaknade under 1970-talet, de sökte under 1980-talet och de satte sig under 1990-talet, någonstans mellan 1990-1993 är det rimligt att påstå att den socialdemokratiska hegemonin gick under och den nyliberala hegemonin rotade sig.

Att tala om en nyliberal hegemoni måste dock tas med modifikation, det hela innebär inte att det svenska samhället utvecklades till en nyliberal utopi, och att det går att titta på min idealtyp för nyliberalismen och sedan påstå att det är exakt så som det svenska samhället ser ut idag. Lika lite kan man göra det med socialdemokratin, det vill säga att även när den socialdemokratiska hegemonin rådde så var inte samhället varken styrt eller konstruerat på ett sådant sett att det skulle påstås vara ett socialdemokratiskt mönstersamhälle. Idealtyperna får mer ses som alster som placeras på samhällsutvecklingen för att se om det passar nått så när eller inte.

Även om denna studie inte varit inom ramen för en förklarande analys utan för en beskrivande sådan så vill jag trots allt placera Sverige i en mer internationell kontext för att ge läsaren en viss förståelse för den nyliberala hegemonins framväxt i vårt land. Att nyliberalismen växte fram i Sverige var inget unikt för ett västerländskt land, utan snarare får man se det så att Sverige var förhållandevis sent i att anamma de nyliberala idéerna där länder som Storbritannien och USA under ledningen av Thatcher respektive Reagan drev en nyliberal politik redan under 1980-talet (Bladh 2011, s. 369-370). Internationella organ som IMF, OECD och Världsbanken kom dessutom att förespråka den nyliberala idériktningen under 1970-talet, och det är också under den här tiden som nyliberalismen tog ett grepp om det politiska och ekonomiska tänkandet och förfarandet. Som redan noterat så fanns de nyliberala idéerna långt tidigare, redan med Hayek under 1940-talet och med Friedman redan i början på 60-talet. Det var således inte bristen på idéer som gjorde att det var först under 70-talet som de fick sitt utlopp, utan snare den ekonomiska kris som uppstod under det årtiondet och med en

misstro till det ekonomiska och politiska systemet som dominerat efterkrigstiden. Det hela skulle kunna förklaras genom att använda sig av analysmetoderna ”window of opportunity” och ”joining streams” som John W. Kingdon bland annat talar om (Kingdon 2011, s. 165-195). I det här fallet skulle man kunna se själva 70-tals krisen som ett möjlighetsfönster för nyliberalismen, där det var den som behövdes för att bestyrka legitimiteten i de ekonomisk-politiska teorierna som funnits sedan flera år tillbaka.

Enligt min slutsats så växte den nyliberala hegemonin således fram ända sedan 1970-talet i mindre steg för att verkligen etablera sig under tidigt 1990-tal och sedan dess hållit i sig till våra dagar. Vad har då konsekvenserna av denna nyliberala hegemoni varit? Går det att påstå att ökade klyftor, utanförskap och främlingsfientlighet är en konsekvens av ett samhälle där det etablerats en norm kring att en relativt hög arbetslöshet fått råda för samhällsekonomin bästa? Det är en fråga som får besvaras en annan gång.

7 Referenser

7.1 Tryckta källor

- Beckman, Ludvig (2005) Grundbok i idéanalys – *Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*, Stockholm: Santéus förlag
- Belfrage, Claes, Magnus Ryner (2009) “Renegotiating the Swedish Social Democratic Settlement: From Pension Fund Socialism to Neoliberalization” *Politics & Society*, Vol. 37 No. 2, pp. 257-287.
- Bergström, Göran, Kristina Boréus (2005) Textens mening och makt – *Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys, andra upplagan*, Lund: Studentlitteratur
- Bladh, Mats (2011) Ekonomisk historia – *Europa, Amerika och Kina under tusen år*. Lund: Studentlitteratur
- Blomgren, Anna-Maria (1997) Nyliberal politisk filosofi – *En kritisk analys av Milton Friedman, Robert Nozick och F.A. Hayek*. Nora: Nya Doxa.
- Boréus, Kristina, (2009) “Makt” i Ludvig Beckman & Ulf Mörkenstam (red.) *Politisk teori*. Malmö: Liber, s. 114-132.
- Boréus, Kristina (1997) “The shift to the right: Neo-liberalism in argumentation and language in the Swedish public debate since 1969” *European Journal of Political Research*, 31: pp. 257-286
- Buendía, Luis, Enrique Palazuelos (2013) “Economic growth and welfare state: a case study of Sweden”, *Cambridge Journal of Economics* 2013, pp. 1-17.
- Bäck, Henry, Larsson, Torbjörn (2008) Den svenska politiken – *Strukturer, processer och resultat*. Andra upplagan. Malmö: Liber
- Böhlmark, Anders, Lindahl, Mikael (December., 2012) *Friskolereformens långsiktiga konsekvenser på utbildningsresultat*. SNS analys, n. 7, s. 1-10. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.sns.se/sites/default/files/sns_analys_nr_7_0.pdf. Hämtdatum: 2014-05-22.
- Cafruny, Alan W., Magnus Ryner (2003) *Neoliberal Hegemony and Transformation in Europe*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- Ds 1996:37. Torsten Svensson. Novemberrevolutionen – *Om rationalitet och makt i beslutet att avreglera kreditmarknaden 1985*. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Finansdepartementet.

- Feldt, Kjell-Olof (1991) *Alla dessa dagar... - I regeringen 1982-1990*. Stockholm: Norstedts
- Friedman, Milton (2002) *Capitalism and Freedom*. Fjärde upplagan. Chicago: The University of Chicago Press.
- Friedman, Milton (1968) "The Role of Monetary Policy", *The American Economic Review*, Vol. 58, No. 1, pp. 1-17.
- Hayek, F.A. (2007) *The Road to Serfdom – Texts and documents*, The definitive edition. London: The University of Chicago Press
- Jordahl, Henrik (September., 2008) Rapport: Privatiseringar av statligt ägda företag – *En litteraturöversikt med fokus på OECD-länderna*. Regeringskansliet. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/90/68/0b9e8736.pdf>. Hämtdatum: 2014-05-22.
- Kingdon, John W. (2011) *Agendas, Alternatives and Public Policies*. Updated second edition. Glenview: Pearson
- Konjunkturinstitutet (2012) Rapport: Konjunkturläget december 2011, 107; *Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.konj.se/download/18.70931eb31373daf3cf17df/Konjunkturinstitutets+bedomning+av+jamviktsarbetslosheten_dec2011.pdf. Hämtdatum: 2014-05-22.
- Kuisma, Mikko, Magnus Ryner (September 2012) "Third Way decomposition and the rightward shift in Finnish and Swedish politics", *Contemporary Politics*, Vol. 18, No. 3, pp. 325-142.
- Larsson, Reidar (2006) *Politiska ideologier i vår tid*, sjunde upplagan, Lund: Studentlitteratur
- Lindvall, Johannes (2004) *The Politics of Purpose – Swedish macroeconomic policy after the golden age*. Göteborg: Department of Political Science
- Ljunggren, Stig-Björn (2008) *Ideologier*. Tredje upplagan. Stockholm: Hjalmarson & Högberg
- Munkhammar, Johnny (2007) *Försäljning av statliga bolag under tre decennier*. Stockholm: Timbro
- Nozick, Robert (2010) *Anarchy, State and Utopia*. Malden, Massachusetts: Blackwell publishing
- Paulson, Gert (2012) "The Role of Management Accountants in New Public Management", *Financial Accountability & Management*, Vol. 28, No. 28, November 2012, pp. 378-394.
- Prop. 1993/94:250. Regeringens proposition, *Reformering av det allmänna pensionssystemet*, Carl Bildt m.fl. [Elektroniskt] Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Propositioner-och-skrivelser/prop-199394250-Reformering-a_GH03250/?text=true. Hämtdatum: 2014-05-22
- Ryner, Magnus (1999) "Neoliberal Globalization and the Crisis of Swedish Social Democracy", *Economic and Industrial Democracy*, Vol. 20, pp. 39-79.
- Sahlgren, Gabriel H. (Juli., 2013). Rapport: Rapport 1, *Chiles skolpengsystem och lärdomar för Sverige*. Centre for market reform of education. [Elektronisk]

Tillgänglig: <http://www.cmre.org.uk/uploads/publications/sverige%201.pdf>.
Hämtdatum: 2014-05-22

Statistiska centralbyrån (2014) Rapport: Rapport 2014, Nationalräkenskaper;
Offentlig ekonomi 2014. [Elektronisk] Tillgänglig:
http://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/OE0903_2014A01_BR_OE06BR1401.pdf. Hämtdatum: 2014-05-22

7.2 Elektroniska källor

Bjurulf, Bo. ”Ny demokrati” i *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/lang/ny-demokrati/273029>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Calmfors, Lars. ”Naturlig arbetslöshet” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/naturlig-arbetsloshet>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Fahlbeck, Reinhold. ”Saltsjöbadsavtalet” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/saltsjobadsavtalet>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Jämförelsetal = Jämförelsetals webbplats. Databas. [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.jmftal.artisan.se/databas.aspx?presel#tab-0>. Hämtdatum: 2014-05-22

Kruse, Agneta. ”Allmänna pensionssystemet” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/allmanna-pensionssystemet>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Körberg, Ingvar, Sven Bläckberg. ”Nordbanken” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/nordbanken>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Larsson, Mats, Jan Jörnmark. ”Varvsindustri” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/varvsindustri>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Nationalencyklopedin. ”SSAB” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/ssab>. Hämtdatum 2014-05-22.

Nationalencyklopedin. ”Apoteket AB” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/apoteket-ab>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Nationalencyklopedin. ”AB Svensk Bilprovning” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/lang/ab-svensk-bilprovning>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Nationalencyklopedin. ”Rehn–Meidner-modellen” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/rehn-meidner-modellen>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Persson, Sten. ”Celsius-koncernen” i *Nationalencyklopedin*.
<http://www.ne.se/celsius-koncernen>. Hämtdatum: 2014-05-22.

Privatization Barometer Database = Privatization Barometer Database webbplats.
Databas. [Elektronisk] Tillgänglig:
<http://www.privatizationbarometer.net/database.php>. Hämtdatum: 2014-05-22

Riksbank = Riksbankens webbplats. Sökord: ”Inflationsmålet”. [Elektronisk]
Tillgänglig:

<http://www.riksbank.se/sv/Penningpolitik/Inflation/Inflationsmalet/>.
Hämtdatum: 2014-05-22

Statistiska centralbyrån = Statistiska centralbyråns webbplats. Sökord: Arbetskraftsundersökningarna. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Arbetsmarknad/Arbetskraftsundersokningar/Arbetskraftsundersokningar-na-AKU/. Hämtdatum: 2014-05-22

Statistiska centralbyrån = Statistiska centralbyråns webbplats. Sökord: Konsumentprisindex. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI/. Hämtdatum: 2014-05-22

Söderström, Lars. ”Löntagarfonder” i *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se/lang/löntagarfonder>. Hämtdatum: 2014-05-22.